

Голові спеціалізованої вченої ради Д 18.092.01
у Бердянському державному
педагогічному університеті,
71118, м.Бердянськ, вул. Шмідта, 1

ВІДЗИВ

офіційного опонента Комар Ольги Анатоліївни, доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини про дисертацію НЕСТЕРЕНКО Марини Миколаївни на тему «Підготовка майбутніх учителів до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дослідження

Сучасна початкова освіта орієнтована на зміни в концептуальних підходах до її функціонування, цілях, змісті, засобах і результатах. У Концепції Нової української школи (2017) основна увага зосереджена на проблемі, як організувати діяльність молодших школярів на уроці для досягнення особистісних результатів, розвитку талантів і здібностей, компетентностей і наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб.

Відповідно до вимог сьогодення сучасна вища школа зорієнтована на якісну підготовку конкурентоспроможного фахівця, тому потрібно вдосконалювати рівень підготовки, у нашому випадку, майбутніх фахівців початкової освіти.

Моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти є важливим складником професійної діяльності сучасних учителів, оскільки компетентний учитель позитивно впливає на формування творчої особистості учня, може досягти кращих результатів у професійній діяльності, реалізує свої творчі можливості. Цю проблему віддзеркалено в документах Державного стандарту базової і повної загальної освіти, Національній стратегії розвитку освіти України на період до 2021 р., Законі України «Про вищу освіту», Державній програмі «Вчитель», Концепції 12-річної загальної середньої освіти та ін.

Треба зазначити, що проблема моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти тісно пов'язана і з суспільними, соціальними відносинами, оскільки у молодого покоління спостерігається зниження інтересу до навчання. У такому контексті дослідження М. М. Нестеренко є актуальним для вітчизняної теорії і методики професійної освіти, адже його предметом обрано формування проектувально-моделювальної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів рецензованого дослідження М. М. Нестеренко полягають у тому, що *вперше*: теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено модель професійної підготовки майбутніх учителів до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти, що реалізується завдяки створенню педагогічних умов; спрямована на формування в студентів проектувально-моделювальної компетентності та передбачає впровадження відповідного ресурсного забезпечення; визначено сутність поняття «професійна підготовка майбутніх

учителів до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти»; *удосконалено* зміст професійної підготовки майбутніх учителів до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти. Та вдосконалено навчально-методичні комплекси з дисциплін «Вступ до спеціальності», «Дидактика», «Методика навчання математики в початковій школі», «Методика навчання інформатики в початковій школі», зокрема запропоновано систему квазіпрофесійних завдань з метою формування проєктувально-моделювальної компетентності майбутніх учителів початкової школи; розроблено та впроваджено в закладах вищої освіти дисципліну вільного вибору студентів «Теорія та методика моделювання сучасного уроку в початковій школі».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Сформульовані М. М. Нестеренко наукові положення, висновки і пропозиції дисертаційного дослідження є аргументованими та змістовними.

Достовірність одержаних результатів підтверджується теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних положень дослідження, застосуванням наукових методів, апробацією та впровадженням результатів роботи в освітню реальність вищих навчальних закладів, у яких здійснюється підготовка вчителів початкової школи.

Аналіз основних положень змісту дисертації свідчить про досягнення здобувачкою мети і розв'язання висунутих завдань. Висновкам, представленим у дисертації, властиві повнота та логічність викладу.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується широтою й різноманітністю опрацьованої джерельної бази (391 джерело), що обґрунтовує належний рівень опрацювання стану проблеми у контексті заявленого професійно-гуманітарного підходу.

Оцінка змісту і завершеності дисертації

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, представлено його методологічний апарат; схарактеризовано методи дослідно-експериментальної роботи та експериментальну базу дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, надано інформацію щодо впровадження і апробації результатів дослідження.

Наявна архітектура дослідження представлена його змістом, складеним з трьох розділів, кожний з яких є логічно сформульованим елементом теоретичного, організаційно-методичного і дослідно-експериментального рівнів наукової рефлексії, що дозволило обґрунтувати та експериментально довести ефективність авторської методики вирішення проблеми підготовки майбутніх учителів до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти як актуальної для теорії і практики професійної освіти.

Найбільш істотними науковими результатами першого розділу дослідження «Науково-педагогічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти» є визначення основної мети ефективності фахової підготовки майбутніх педагогів: здійснено аналіз проблеми моделювання уроку в контексті професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, визначено сутність варіативності як ознаки сучасної початкової освіти та розкрито актуальність

професійної підготовки майбутніх учителів до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти в психолого-педагогічній літературі.

У розділі 2 «Теоретичне обґрунтування професійної підготовки майбутніх учителів до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти» подано характеристику проектувально-моделювальної компетентності майбутніх учителів початкової школи, проаналізовано сучасний стан їх професійної підготовки до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти та розроблено експериментальну модель цього процесу. Важливим результатом цього розділу є дослідження, що проектувально-моделювальна компетентність є орієнтиром і результатом професійної підготовки майбутніх учителів до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти. Автор розглядає це професійне новоутворення (з мотиваційно-аксіологічним, когнітивно-операційним і продуктивно-творчим компонентами) як здатність педагога моделювати урок в умовах варіативності початкової освіти, що включає: особисте усвідомлення ним значущості процесу педагогічного моделювання для власної професійної діяльності; систему дидактико-методичних знань, сформованість умінь моделювати урок (планувати, відбирати ресурсне забезпечення, конструювати модель) і здійснювати рефлексію реалізації свого педагогічного задуму тощо. Позитивним є виокремлення автором трьох взаємопов'язаних складників змісту професійної підготовки майбутніх учителів до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти: дидактичний, методичний, технологічний.

Розроблено модель професійної підготовки майбутніх учителів до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти та виявлено педагогічні умови, які сприяють цьому процесу. Приємно вражає чітке виділення і визначення педагогічних умов підготовки майбутніх учителів до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти у тексті дисертації і у схематичному зображенні «Моделі професійної підготовки майбутніх учителів до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти», де їх схарактеризовано і відображено у процесі реалізації даної моделі. Це: організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу; орієнтація викладача на впровадження технології контекстного навчання; активізація рефлексивної позиції майбутніх учителів початкової школи.

У 3 розділі «Процес і результати педагогічного експерименту» висвітлено методику проведення педагогічного експерименту, описано поетапне впровадження моделі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти та здійснено перевірку її ефективності.

Експериментальну роботу було впроваджено в освітній процес Бердянського державного педагогічного університету (довідка № 57–28/451 від 03.05.2019 р.), Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 55–н від 21.03.2019 р.), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 01–23/58 від 25.04.2019 р.).

Експериментальна робота проводилася у процесі вивчення таких навчальних дисциплін як «Вступ до спеціальності», «Дидактика», «Методика навчання математики в початковій школі», «Методика навчання інформатики в початковій школі», «Теорія та методика моделювання сучасного уроку в початковій школі».

М. М. Нестеренко, керуючись теоретико-методологічними орієнтирами, висвітленими в попередніх розділах, детально розглядає процесуальні компоненти

експериментальної методики, яка демонструє фундаментальну обізнаність дисертанта в питаннях методики професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Зокрема, дослідно-експериментальну роботу дисертантка аргументовано подає за такими етапами: пропедевтичний, навчально-діяльнісний, адаптивно-рефлексивний; кожен з яких обумовлювався формуванням у майбутніх учителів початкової школи певних компонентів проектувально-моделювальної компетентності.

Під час реалізації педагогічного експерименту на всіх його етапах упроваджено спеціально розроблену систему квазіпрофесійних завдань, представлену трьома групами: дидактичні, методичні та технологічні.

Включення системи квазіпрофесійних завдань до змісту експериментального навчання дозволило майбутнім учителям тренуватися в моделюванні та проведенні уроків в умовах варіативності початкової освіти, що забезпечувало формування їх проектувально-моделювальної компетентності та розвиток педагогічного мислення.

Оцінка ефективності реалізації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти здійснювалася за допомогою неперервного моніторингу на всіх етапах дослідження.

Аналіз результатів формувального етапу педагогічного експерименту засвідчив, що в професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти відбулися суттєві зміни. Так, кількість студентів експериментальної групи високого рівня збільшилась на 13,95 %, у той час коли в контрольній групі різниця склала лише 2,3 %. Зменшились показники низького рівня в експериментальній групі на 22,09 %, а в контрольній – на 9,77 %.

Порівняльний кількісний і якісний аналіз отриманих результатів формувального педагогічного експерименту в контрольних і експериментальній групах показав суттєві позитивні якісні зрушення у підготовці студентів до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти. А позитивна динаміка сформованості в студентів проектувально-моделювальної компетентності, зокрема її якісні й кількісні показники, свідчить про ефективність моделі професійної підготовки майбутніх учителів до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти.

Успішність формувального експерименту була визначена обґрунтованими формами навчання, коли було застосовано організацію суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу, орієнтацію викладача на впровадження технології контекстного навчання, активізацію рефлексивної позиції студентів тощо.

Окремим позитивом зазначимо, що статистичні результати параграфу 3.2. візуалізовано із застосуванням графічного матеріалу, що не лише демонструє компетентне статистичне узагальнення отриманих кількісних показників, але й сприяє переконливості сприйняття результатів експериментального дослідження.

Отже, вважаємо, що вірогідність результатів дослідження забезпечується його методологією, коректно визначеним науковим інструментарієм, апробацією основних положень на міжнародних, всеукраїнських, регіональних конференціях, кваліфіковано проведеним педагогічним експериментом, а також упровадженням одержаних результатів у чинну систему професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Наукові результати, отримані М. М. Нестеренко, базуються на ґрунтовному аналізі проблеми, використанні адекватних підходів до її вирішення, опрацюванні значного масиву літературних джерел та методичних матеріалів, власній авторській науковій позиції. Додатки переконливо ілюструють зміст ґрунтового педагогічного експерименту

щодо вирішення поставлених завдань дослідження на різних етапах експериментальної роботи.

Одержані Нестеренко М. М. результати мають беззаперечне значення для теорії і методики професійної освіти педагогів. Авторська методика «Підготовка майбутніх учителів до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти» має педагогічний потенціал не лише у професійній підготовці учителів для початкової школи.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертації відображено в 14 публікаціях автора (13 одноосібних), з них: 5 статей у наукових фахових виданнях України з психолого-педагогічних наук, 1 стаття в зарубіжному науковому виданні, 8 тез доповідей у матеріалах конференцій.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою, змістом та оформленням він відповідає сучасним вимогам МОН України до кандидатських дисертацій. У тексті автореферату дисертації відображені основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого М. М. Нестеренко дисертаційного дослідження. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи зміст представленого на захист дисертаційного дослідження, зазначимо окремі дискусійні питання та зауваження:

1. Предмет дослідження варто було б визначити як у назві теми дисертації, а питання формування проєктувально-моделювальної компетентності майбутніх учителів початкової школи визначити у завданнях.

2. Зміст підрозділу 1.1. дисертації логічно було б розкривати, починаючи з еволюції проблеми розвитку уроку як форми навчання, а далі перейти до сучасних питань моделювання уроку, оскільки у назві параграфа йдеться про «Розвиток проблеми...».

3. У підрозділі 2.3. та третьому розділі дисертації авторка часто відволікається від викладу реального змісту. Натомість:

а) вказує назви посібників, монографій та ін. джерел сучасних науковців (с.с.79-80), хоча достатньо було подати посилання на список використаних джерел;

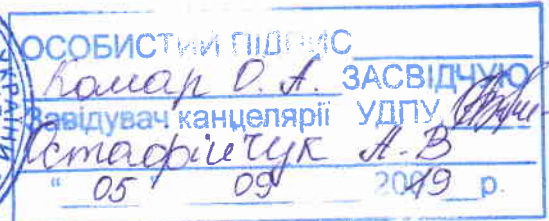
б) на с.с. 151-157; 159-160 авторка передає вислови доповідей студентів. Даний матеріал не містить конкретики і не несе змістового навантаження;

в) У III розділі подано матеріал з фрагментів уроків, різних завдань тощо майже на 20 сторінках (с.с.128-147). Вважаємо, що дану інформацію можна було б винести у додатки.

Висновок. Зроблені окремі зауваження і висловлені побажання не заперечують наукової цінності доробку Нестеренко Марини Миколаївни «Підготовка майбутніх учителів до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти». Рецензована дисертаційна

робота виконана вперше і є завершеним самостійним науковим дослідженням актуальної проблеми у галузі професійної освіти. І за актуальністю, змістом, обсягом, науковою новизною, обґрунтованістю наукових положень, достовірністю, практичним значенням, якістю оформлення та повнотою викладу дисертація «Підготовка майбутніх учителів до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти» відповідає вимогам МОН України та пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.13 р., що дає підстави для присудження Нестеренко Марині Миколаївні наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:
доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри фахових
та інноваційних технологій у початковій школі
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

О.А. Комар

Ректор Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини
доктор педагогічних наук,
професор

О.І.Безлюдний